

PACHINKO

Min Jin Lee bij Meulenhoff:

Pachinko

Han

American Hagwon

Min Jin Lee

Pachinko

ROMAN

Vertaald door Ineke Lenting
en Paul van der Lecq

MEULENHOFF

Eerste druk 2018
Eenentwintigste druk 2026

ISBN 978-90-896-8478-3
ISBN 978-94-023-3087-8 (e-book)
NUR 302

Oorspronkelijke titel: *Pachinko*
Omslagontwerp: DPS Design & Prepress Studio, Amsterdam
Omslagbeeld: Patrick Léger
Auteursfoto: © Hae Ran
Vormgeving binnenwerk: Adriaan de Jonge

© 2017 Min Jin Lee
© 2018 Nederlandse uitgave Ineke Lenting, Paul van der Lecq
en Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand, of
openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch,
mechanisch of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke
toestemming van de uitgever. Tekst- en datamining van (delen van) deze
uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

All rights are reserved, including those for text and data mining,
AI training and similar technologies.

Voor Christopher en Sam

BOEK I

Gohyang/Plaats van herkomst

1910-1933

*Hoewel thuis maar een begrip is, een woord, is het een krachtig woord,
krachtiger dan de krachtigste bezwering ooit door tovenaars uitge-
sproken of door geesten beantwoord.*

Charles Dickens, Martin Chuzzlewit

1

YEONGDO, BUSAN, KOREA

De geschiedenis heeft ons tekortgedaan, maar vooruit.

Rond de eeuwwisseling besloten een oude visser en zijn vrouw om als bijverdienste kamers te gaan verhuren. Beiden waren geboren en getogen in het vissersdorpje Yeongdo, een eilandje van acht kilometer breed, gelegen bij de havenstad Busan. In de loop van hun lange huwelijk baarde de vrouw drie zonen, maar alleen Hoonie, de oudste en de zwakste, bleef leven. Hoonie werd geboren met een hazenlip en een klompvoet, maar hij was gezegend met sterke schouders, een robuust lichaam en een goudgele huid. Ook als jongeman behield hij het milde, bedachtzame karakter dat hij als kind al had. Als Hoonie zijn hand voor zijn mismaakte mond hield, wat zijn gewoonte was als hij een vreemde ontmoette, leek hij op zijn knappe vader, en beiden hadden dezelfde grote stralende ogen. Inktzwarte wenkbrauwen sierden zijn brede voorhoofd, dat vanwege zijn werk in de buitenlucht altijd gebruind was. Hoonie was net zomin als zijn ouders een makkelijke prater en sommigen meenden dat hij vanwege zijn trage manier van spreken misschien niet goed bij zijn hoofd was, maar dat zagen ze verkeerd.

In 1910, toen Hoonie zevenentwintig jaar oud was, lijfde Japan Korea in. De visser en zijn vrouw waren spaarzame, geharde dorpelingen die weigerden bij de pakken neer te gaan zitten toen de incompetente aristocraten en corrupte vorsten hun land aan dieven hadden verspeeld. Toen de huur van hun huis weer eens werd opgetrokken, ruilden ze de echtelijke slaapkamer in voor de bijkeuken om meer kostgangers te kunnen nemen.

Het houten huis dat ze nu al meer dan drie decennia huurden was

niet groot, nog geen vijftig vierkante meter. Papieren schuifdeuren verdeelden het interieur in drie knusse kamers en de visser had het lekken-de grasdak eigenhandig vervangen door rode dakpannen, wat in het voordeel was van zijn huisbaas, die zelf een prachtig landhuis bewoonde in Busan. Na verloop van tijd werd de keuken uitgebreid tot aan de moestuin om ruimte te bieden aan de grotere kookpotten en het groeiende aantal draagbare eettafels die met behulp van haken aan de gemetselde stenen muur hingen.

Op aandrang van zijn vader leerde Hoonie van de dorpsschoolmeester voldoende Koreaans en Japans lezen en schrijven om een grootboek te kunnen bijhouden voor het pension, en hoofdrekenen, zodat hij op de markt niet werd afgezet. Toen hij dat alles eenmaal beheerste, werd hij door zijn ouders van school gehaald. Als tiener werkte Hoonie vrijwel net zo hard als een sterke, twee keer zo oude man met een goed stel benen; hij was handig en tilde zware lasten, maar snel lopen of rennen kon hij niet. Zowel Hoonie als zijn vader stond er in het dorp om bekend dat ze nooit een beker wijn aanraakten. De visser en zijn vrouw voedden hun overlevende zoon, de mankepoot van de buurt, op tot een pientere en vlijtige man, want ze wisten niet wie zich na hun dood om hem zou bekommeren.

Als het mogelijk was dat een man en zijn vrouw een en hetzelfde hart deelden, dan was Hoonie hun gestaag kloppende orgaan. Hun andere zonen hadden ze verloren: de jongste aan de mazelen en de middelste, die nergens voor deugde, aan een dom ongeval, op de hoorns van een stier. Behalve wanneer hij naar school en naar de markt ging hield het oude echtpaar de jonge Hoonie dicht bij huis, en toen hij eenmaal was opgegroeid moest hij thuisblijven om zijn ouders te helpen. Ze konden het niet verdragen hem teleur te stellen, maar hielden genoeg van hem om hem niet op een voetstuk te plaatsen. Eenvoudige boeren als ze waren, wisten ze dat een verwende zoon een gezin meer kwaad berokkende dan een dode zoon en ze zagen erop toe hem niet te veel in de watten te leggen.

In andere gezinnen ontbrak het vaak aan een dergelijk verstandig ouderpaar en zoals gebruikelijk in een land dat wordt geteisterd door rivalen of de natuur waren de zwakkeren – de ouderen, de weduwen en wezen – op dat gekoloniseerde schiereiland de wanhoop nabij. Tegenover elk huishouden dat nog in staat was een extra mond te voeden stond

een menigte van mensen die bereid waren een hele dag te werken voor een kom gerst met rijst.

In het voorjaar van 1911, twee weken na Hoonies achtentwintigste verjaardag, kreeg zijn moeder bezoek van de koppelaarster met haar rode konen uit de stad.

Hoonies moeder nam de koppelaarster mee naar de keuken; ze moesten zachtjes praten, want in de voorkamers lagen pensiongasten te slapen. Het was aan het einde van de ochtend en de kostgangers die de hele avond uit vissen waren geweest hadden hun warme maaltijd op en na zich te hebben gewassen waren ze gaan slapen. Zonder haar werk te onderbreken schonk Hoonies moeder een kop koude gerstthee voor de koppelaarster in.

De moeder kon natuurlijk wel raden wat de koppelaarster wilde, maar wist niet hoe ze moest reageren. Hoonie had zijn ouders nooit om een bruid gevraagd. Het was ondenkbaar dat een fatsoenlijke familie een dochter met een mismaakte man liet trouwen, want zulke afwijkingen werden onvermijdelijk aan de volgende generatie doorgegeven. Ze had haar zoon nooit met een meisje zien praten; de meeste meisjes in het dorp meden hem en Hoonie was zo verstandig niet iets te willen wat buiten zijn bereik lag; voor eenvoudige boeren was het niet meer dan normaal je verlangens te beperken tot wat het leven je vergunde.

De koppelaarster had een grappig, roze en wat pafferig gezichtje; haar zwarte, slimme, priemoogjes schoten heen en weer en ze hoedde zich ervoor onaardige dingen te zeggen. Ze streek met de tong langs haar lippen alsof ze dorst had; Hoonies moeder had het gevoel dat zij en haar huis aan een scherp onderzoek werden onderworpen en dat de vrouw met kritische blik de grootte van de keuken mat.

Toch zou het de koppelaarster de nodige moeite hebben gekost om Hoonies moeder te doorzien, een stille vrouw die werkte van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat en alles deed wat nodig was voor die dag en de daaropvolgende. Ze ging vrijwel nooit naar de markt, want er was geen tijd om zich door kletspraatjes te laten afleiden; ze stuurde Hoonie om boodschappen. Terwijl de koppelaarster sprak, hield Hoonies moeder haar lippen stijf op elkaar, even onbewogen als de zware grenenhouten tafel waarop ze haar radijzen sneed.

De koppelaarster begon er zelf over. Hij had dus jammer genoeg die voet en een open lip, maar Hoonie was duidelijk een goeie knul, ont-

wikkeld en zo sterk als een span ossen! Ze bofte met die fijne zoon van haar, zei de koppelaarster. Ze sprak misprijzend over haar eigen kinderen: geen van haar jongens verdiepte zich graag in boeken of in de handel, al bedoelden ze het niet verkeerd. Haar dochter was te jong getrouwd en woonde te ver bij haar vandaan. De koppelaarster vond wel dat ze allemaal een goed huwelijk hadden gesloten, maar haar zonen waren lui. Anders dan Hoonie. Na haar monoloog nam de koppelaarster de vrouw met de olijfkleurige huid en het onbewogen gezicht eens goed op om te zien of ze ook maar enige interesse toonde.

Zonder haar ogen op te slaan en zonder aarzelen hanteerde Hoonies moeder het scherpe mes: elk blokje radijs was rechthoekig en trefzeker gesneden. Toen zich een grote hoop witte radijsblokjes op haar snijplank had gevormd, hevelde ze de hele lading met een enkele veeg in een mengkom over. Ze was zozeer gespitst op de woorden van de koppelaarster dat ze bang was van de zenuwen te gaan beven.

Voordat ze naar binnen was gestapt, had de koppelaarster om het huis gelopen om een inschatting te maken van de financiële situatie. Alles wees erop dat de verhalen uit de buurt klopten en het gezin er goed voor stond. In de moestuin zag ze witte rammenassen die onder invloed van de lenteregen groot en zwaar waren geworden en nu uit de bruine grond konden worden getrokken. Koolvis en inktvis waren aan een lange waslijn geregen en hingen te drogen in de fijnmazige lentezon. Naast het privaathuisje werden drie zwarte varkens gehouden in een schoon hok dat was opgetrokken uit cement en lokale stenen. De koppelaarster telde zeven kippen en een haan in de achtertuin. Bin-nenshuis sprong de welstand van de familie nog meer in het oog.

In de keuken stonden stapels rijst- en soepkommen op stevig verankerde planken en aan de lage daksparren hingen strengen witte knoflook en rode pepers. In de hoek, naast de lage wasbak, stond een reusachtige gevlochten mand boordevol vers gerooide aardappelen. Het kleine huis was doortrokken van het troostrijke aroma van de gerst en gierst die werden gestoomd in de grote zwarte rijstketel.

De koppelaarster zag tot haar tevredenheid dat het pension ondanks de almaar toenemende armoede in het land een welvarende indruk maakte; ze wist zeker dat zelfs Hoonie een gezonde bruid kon krijgen en dus stak ze van wal.

Het meisje kwam van de andere kant van het eiland, achter het dich-

te woud. Haar vader, een pachtboer, was een van de velen die kort tevoren door toedoen van de koloniale landmeters hun grond waren kwijtgeraakt. De weduwnaar had het ongeluk dat hij vier meisjes had en geen zonen, en voor zijn eten was hij afhankelijk van wat hij bijeen sprokkelde in het bos, de vis die niet werd verkocht en zo nu en dan een gift van zijn al even verarmde burens. Hij was een fatsoenlijke vader, die de koppelaarster had gesmeekt bruidegoms te vinden voor zijn ongehuwde dochters, want een maagd kon nog beter met zomaar een man trouwen dan eten te moeten aftroggelen in een tijd waarin mannen en vrouwen honger leden en deugdzaamheid duur betaald werd. Het meisje, Yangjin, was de jongste van de vier en het makkelijkst van de hand te doen, want ze was te jong om zich te beklagen en had het minst te eten gekregen.

Yangjin was vijftien en zacht en teder als een pasgeboren kalfje, aldus de koppelaarster. 'Geen bruidsschat, natuurlijk, en de vader zal weinig geschenken voor haar verwachten. Een paar legkippen misschien, wat lappen katoen voor de zussen van Yangjin, zes of zeven zakken gierst om de winter door te komen.' Toen er geen protest klonk tegen de lijst van bruidsgeschenken, deed de koppelaarster er nog een schepje bovenop. 'Een geit misschien. Of een varkentje. De familie heeft bijna niets en een bruid kost tegenwoordig nog maar zo weinig. Sieraden heeft het meisje niet nodig.' De koppelaarster lachte besmuikt.

Met een snelle beweging van haar dikke pols bestrooide Hoonies moeder de radijnen met zeezout. De koppelaarster had niet kunnen vermoeden hoe goed Hoonies moeder luisterde en hoe ze nadacht over wat de vrouw van haar vroeg. Ze zou alles hebben gegeven om de gevraagde bruidsprijs te kunnen betalen en stond versteld van de visioenen die ze kreeg en de hoop die in haar opborrelde, maar haar gezicht bleef een gesloten boek. Toch was de koppelaarster niet van gisteren.

'Wat ik er zelf niet voor over zou hebben om op een dag een kleinzoon te krijgen,' zei de koppelaarster, en nu kwam ze met haar laatste zet, terwijl ze het gerimpelde bruine gezicht van de pensionhoudster nauwlettend in de gaten hield. 'Ik heb een kleindochter, maar geen kleinzonen, en het meisje huilt me te veel.'

Ze ging door. 'Ik herinner me nog de geboorte van mijn eerste zoon, hoe ik hem in mijn armen hield. Wat was ik gelukkig! Hij was zo wit als

een mand verse rijstcakejes op nieuwjaarsdag, zacht en kneedbaar als warm deeg. Zo sappig dat je een hap van hem zou willen nemen. Nou, tegenwoordig is hij alleen nog maar een groot uilskuiken,' zei ze, omdat het haar nodig leek op al die grootspraak een klacht te laten volgen.

Hoonies moeder moest nu toch glimlachen, want het beeld stond haar bijna te helder voor ogen. Welke oude vrouw hunkerde er niet naar haar kleinzoon vast te houden, een gedachte die vóór dit bezoek ondenkbaar was geweest? Om zichzelf tot kalmte te dwingen zette ze haar kiezen op elkaar en pakte de mengkom op. Ze schudde ermee om het zout beter te verdelen.

'Het meisje heeft een lief gezichtje. Ze is niet pokdalig. Haar manieren zijn uitstekend en ze is gehoorzaam aan haar vader en zussen. En niet te donker. Ze is een klein ding, maar met sterke handen en armen. Ze mag wel wat zwaarder worden, maar u weet hoe het zit. Het gezin heeft een moeilijke tijd doorgemaakt.' De koppelaarster keek met een glimlach naar de mand aardappelen in de hoek, alsof ze wilde zeggen dat het meisje hier zo veel zou kunnen eten als ze wilde.

Hoonies moeder zette de kom op het aanrecht en richtte zich tot haar gast.

'Ik zal het bespreken met mijn man en zoon. Er is geen geld voor een geit of een varken. We kunnen misschien wat ruwe katoen meesturen met die andere spullen voor de winter. Dat zal ik moeten vragen.'

De bruid en de bruidegom ontmoetten elkaar op hun trouwdag en Yangjin was niet geschrokken bij het zien van zijn gezicht. Bij haar in het dorp woonden drie mensen die ook zo waren geboren. Ze had koeien en varkens gezien die hetzelfde hadden. Een meisje bij haar in de buurt had een aardbeikleurig gezwel tussen haar neus en hazenlip en de andere kinderen noemden haar Aardbei, een naam waar het meisje geen moeite mee had. Toen Yangjins vader haar had verteld dat haar man net als Aardbei was en bovendien een klompvoet had, had ze daar niet om gehuild. Hij had gezegd dat ze een braaf meisje was.

Het huwelijk tussen Hoonie en Yangjin was zo snel voltrokken dat het maar goed was dat ze bij de burens rijstcakejes hadden bezorgd, anders zouden ze van gierigheid zijn beschuldigd. Zelfs de kostgangers stonden versteld toen de bruid op de ochtend na het huwelijk het ontbijt kwam serveren.

Toen Yangjin zwanger was, maakte ze zich zorgen dat haar kind net zo mismaakt zou zijn als Hoonie. Haar eerstgeborene had een hazenlip, maar zijn benen waren in orde. Hoonie en zijn ouders waren er niet van geschrokken toen de vroedvrouw hem liet zien. 'Vind je het erg?' had Hoonie haar gevraagd en ze zei van niet, wat de waarheid was. Toen Yangjin alleen was met haar eerstgeborene streek ze met haar wijsvinger langs de mond van het kind en kustte het; ze had nog nooit zo veel van iemand gehouden als van haar baby. Na zeven weken stierf hij van de koorts. Haar tweede kind had een volmaakt gezichtje en prima benen, maar nog voor zijn *Baek-il* kon worden gevierd stierf ook hij aan de diarree en de koorts. Haar nog ongehuwde zussen weten het aan het feit dat ze zo weinig melk had en adviseerden haar een sjamaan op te zoeken. Hoonie en zijn ouders keurden dat niet goed, maar toen Yangjin voor de derde keer zwanger werd, deed ze het toch, zonder het hun te laten weten. Midden in die derde zwangerschap kreeg ze een vreemd gevoel en Yangjin legde zich erbij neer dat ook dit kind mogelijk zou sterven. Ze verloor haar derde baby aan de pokken.

Haar schoonmoeder ging naar de kruidendokter en maakte geneeskrachtige thee voor haar. Yangjin dronk haar beker tot op de laatste donkere druppel leeg en verontschuldigde zich voor hoe duur de thee was. Na elke geboorte liep Hoonie naar de markt om de beste zeewier te kopen voor een soep die de baarmoeder van zijn vrouw moest helen; na elk sterfgeval kocht hij zoete rijstcakejes en als hij die aan haar gaf, nog warm van de markt, zei hij: 'Je moet eten. Je moet aansterken.'

Drie jaar nadat ze waren getrouwd stierf Hoonies vader, enkele maanden later gevolgd door diens vrouw. Yangjins schoonouders hadden haar nooit voedsel of kledij ontzegd. Ze hadden haar niet geslagen of zelfs maar verweten dat ze hun geen erfgenaam had geschonken.

Ten slotte baarde Yangjin Sunja, haar vierde kind en enige meisje, en het kind groeide als kool; na haar derde verjaardag konden haar ouders weer de hele nacht doorslapen zonder herhaaldelijk op de matras naast hen te kijken of het kleine figuurtje dat daar lag nog ademde. Hoonie maakte poppen van maiskolven voor zijn dochter en stopte met roken om snoep voor haar te kunnen kopen; ze aten met hun drieën, hoewel de kostgangers graag wilden dat Hoonie met hen meeat. Hij hield van zijn kind, zoals zijn ouders van hem hadden gehouden, maar merkte dat hij haar niets kon weigeren. Sunja was gewoon een

vrolijk meisje dat snel in de lach schoot, maar in de ogen van haar vader was ze een schoonheid en hij verwonderde zich over haar perfectie. Weinig vaders op de wereld koesterden hun dochter zoals Hoonie dat deed, die leek te leven om zijn kind een glimlach te bezorgen.

In de winter van Sunja's dertiende verjaardag kreeg Hoonie tuberculose en stierf een stille dood. Bij zijn begrafenis waren Yangjin en haar dochter ontroostbaar. De volgende ochtend stond de jonge weduwe op van haar matras en ging weer aan het werk.

2

NOVEMBER 1932

De winter die volgde op de Japanse invasie van Mantsjoerije was zwaar. Er trok geregeld een snijdende wind door het kleine pension en de vrouwen stopten katoen tussen de verschillende laagjes van hun kledij. Overall ter wereld heerste de zogenaamde Depressie, zoals de kostgangers het tijdens de maaltijd vaak noemden; ze herhaalden wat ze hadden gehoord van de mannen op de markt die kranten konden lezen. Arme Amerikanen leden net zozeer honger als de arme Russen en de arme Chinezen. In naam van de Keizer hadden zelfs gewone Japanners eronder te lijden. Wie slim of sterk was zou de winter ongetwijfeld wel doorkomen, maar er deden veel te veel pijnlijke verhalen de ronde over kinderen die naar bed gingen en nooit meer wakker werden, meisjes die hun onschuld verkochten voor een kom tarwenoedels, ouderen die er stilletjes tussenuit knepen om te sterven zodat de jongeren konden eten.

Dat nam allemaal niet weg dat de kostgangers op een geregelde maaltijd rekenden en een oud huis om herstelwerkzaamheden vroeg. De rentmeester van de huisbaas kwam elke maand de huur innen en wilde van geen uitstel weten. In de loop der tijd had Yangjin geleerd met geld en met haar leveranciers om te gaan en nee te zeggen tegen voorwaarden die haar niet aanstonden. Ze nam twee verweesde zusjes in dienst en werd werkgever. Ze was een zevenendertigjarige weduwe die een pension leidde, niet meer de tiener zonder schoenen die hier met een setje schoon ondergoed, gewikkeld in een vierkante lap, aan de deur was verschenen.

Yangjin moest voor Sunja zorgen en geld verdienen; ze hadden geluk

met deze inkomstenbron, al was het huis dan niet van hen. Op de eerste dag van de maand betaalde elke pensiongast drieëntwintig yen voor kost en inwoning, wat steeds minder toereikend was om op de markt graan van te kopen en kolen om hen warm te houden. De prijzen van het pension konden niet omhoog, want de mannen verdienden niet meer dan eerst, maar ze moest hun nog net zo veel te eten geven als eerst. Dus kookte ze van schenkels een dikke, melkachtige bouillon en kruidde ze haar zelfgeteelde groente om er smakelijke bijgerechten van te maken; aan het eind van de maand, als het geld bijna op was, spreidde ze haar voorraadjie gerst en gierst en de schamele restjes in de proviessiekast over zo veel mogelijk maaltijden uit. Als de zak met graan bijna leeg was maakte ze smakelijke pannenkoeken van sojameel en water. De pensiongasten brachten de vis mee die ze op de markt niet kwijt konden, dus als er een extra emmertje krab of makreel was maakte ze die in met kruiden, ter aanvulling op de karige maaltijden die hun ongetwijfeld nog te wachten stonden.

De afgelopen twee seizoenen sliepen zes gasten beurtelings in de enige gastenkamer: de drie broers Chung uit Jeollado gingen 's nachts uit vissen en sliepen overdag, en twee jonge kerels uit Daegu en een weduwnaar uit Busan werkten op de vismarkt bij de haven en gingen vroeg in de avond naar bed. De kamer was klein en de mannen lagen vlak naast elkaar, maar niemand klaagde, want dit pension was beter dan wat ze van huis uit gewend waren. De bedden waren schoon en de maaltijden voedzaam. De meisjes wasten hun kleren grondig en de pensionhoudster verstelde de versleten werkkleding van haar gasten, zodat die een seizoen langer mee kon. Geen van deze mannen kon zich een vrouw veroorloven, dus voor hen was dit zeker geen slechte regeling. Een vrouw had zo'n arbeider wat lichamelijk comfort kunnen bieden, maar een huwelijk, daar kon je kinderen van krijgen en die hadden voedsel, kleding en een thuis nodig; de vrouw van een arme man kon gaan zeuren en jammeren en deze mannen kenden hun beperkingen.

De inflatie en het tekort aan geld waren onrustbarend, maar de gasten betaalden de huur vrijwel altijd op tijd. De marktlieden deden dat soms in niet-verkochte goederen en op betaaldag nam Yangjin dan voor een paar yen genoeg met een fles spijsolie. Haar schoonmoeder had verklaard dat je heel goed moest zijn voor je gasten: een arbeider had altijd wel een andere plek waar hij naartoe kon. 'Mannen hebben

een keuzevrijheid die vrouwen niet kennen,' had ze gezegd. Als er aan het eind van het seizoen nog wat muntgeld over was, stopte Yangjin dat in een donkere aardewerken kruik die ze verborg achter een paneel in de kast, waarin haar man de twee gouden ringen had gestopt die van zijn moeder waren geweest.

Tijdens de maaltijd serveerden Yangjin en haar dochter geruisloos het eten en intussen spraken de pensiongasten met veel bravoure over politiek. De broeders Chung waren analfabeten, maar in de haven volgden ze nauwgezet het nieuws en aan de eettafel van het pension bespraken ze graag wat het land te wachten stond.

Het was half november en de visopbrengst was die maand beter dan verwacht. De broers Chung waren net wakker. Nog even en de pensiongasten die avonddienst hadden gehad kwamen naar huis om te gaan slapen. De drie vissers aten eerst hun hoofdmaaltijd, voor ze de zee op gingen. Ze waren goed uitgerust en rumoerig en wisten zeker dat Japan niet in staat was China te veroveren.

'Zeker, die hufters kunnen bijten, maar China zal zich nooit helemaal laten verslinden. Onmogelijk!' riep de middelste broer.

'Dat stelletje dwergen kan nooit zo'n groot koninkrijk innemen. China is onze grote broer! Japan, dat is gewoon een rotte appel!' riep Fatso, de jongste broer, die zijn kop warme thee met een klap op tafel zette. 'China neemt die klootzakken te grazen! Wacht maar af!'

Het stel armoedzaaiers stak de draak met hun machtige overheerser, want binnen de schamele muren van het pension voelden ze zich veilig voor de koloniale politie, die zich niet druk maakte om vissers met hoogdravende ideeën. De broers gingen prat op de macht van China en nu ze door hun eigen heersers in de steek waren gelaten hunkerden ze naar zo'n sterke natie. Korea was al tweeëntwintig jaar een kolonie. De jongste twee hadden nooit in een Korea geleefd dat niet door Japan werd bestuurd.

'*Ajumoni*,' riep Fatso joviaal. '*Ajumoni*.'

'Ja?' Yangjin wist dat hij meer wilde. Hij was een miezerig jong ventje dat meer at dan zijn beide broers bij elkaar.

'Nog een kom van je heerlijke soep?'

'Ja, ja, heerlijk.'

Yangjin haalde de soep uit de keuken. Fatso slurpte het op en de mannen vertrokken om te gaan werken.

Niet lang daarna kwamen de kostgangers van de avondploeg naar huis om zich te wassen en snel hun avondeten te verorberen. Ze rookten een pijpje en gingen slapen. De vrouwen ruimden de tafels af en aten hun eenvoudige maaltijd in stilte, vanwege de slapende mannen. De dienstmeisjes en Sunja boenden de keuken en maakten de vuile waskommen schoon. Yangjin keek of er nog genoeg kolen op het vuur lagen en ging zich klaarmaken voor de nacht. Het gepraat van de broers over China speelde nog steeds door haar hoofd. Hoonie had altijd nauwlettend geluisterd naar iedereen die hem nieuws bracht, waar na hij een knikje gaf, resoluut een zucht slaakte en opstond om zijn werk te doen. 'Het zal ook wel,' zei hij. 'Het zal ook wel.' Of China nu capituleerde of wraak zou nemen, het onkruid moest uit de moestuin worden getrokken, als ze schoenen wilden moesten er touwsandalen worden geweven en de dieven die regelmatig hun weinige kippen probeerden te stelen moesten van het erf worden gehouden.

De vochtige zoom van Baek Isaks wollen jas was stijf bevroren, maar Isak had het pension eindelijk gevonden. De lange reis uit Pyongyang had hem uitgeput. Anders dan in het besneeuwde noorden was de kou in Busan bedrieglijk. De winter in het zuiden leek milder, maar de ijzige wind van zee baande zich een weg naar zijn verzwakte longen en hij was tot op het bot verkleumd. Bij zijn vertrek van huis had Isak zich sterk genoeg gevoeld om de treinreis te aanvaarden, maar nu was hij weer dodelijk vermoeid en hij besepte dat hij rust nodig had. Vanaf het treinstation in Busan had hij de kleine veerboot weten te vinden naar Yeongdo en eenmaal op het eiland was de plaatselijke kolenboer met hem meegelopen tot aan de deur van het pension. Isak slaakte een zucht en klopte aan, op het punt van instorten: als hij nu maar een nachtje goed kon slapen wist hij zeker dat hij zich de volgende ochtend beter zou voelen.

Yangjin had zich net onder het katoenen kleed op haar matras genesteld toen het jongste dienstmeisje op de deurstijl tikte van de alkoof waar de vrouwen sliepen.

'Ajumoni, er is hier een meneer. Hij wil de meester van het huis spreken. Het heeft iets met zijn broer te maken, die hier jaren geleden was. Die meneer wil hier slapen. Vannacht,' zei het meisje buiten adem.

Yangjin fronste haar wenkbrauwen. Het verbaasde haar dat iemand

nu nog naar Hoonie informeerde. Volgende maand was hij drie jaar dood.

Haar dochter Sunja lag al op de warme vloer te slapen en snurkte zachtjes, met los haar dat krulde vanwege de vlechtjes die ze overdag droeg en dat zich nu als een glanzende zwarte zijden rechthoek over haar kussen had verspreid. Naast haar was nog net genoeg plek voor de dienstmeisjes, als ze klaar waren met hun werk voor die avond.

‘Heb je dan niet gezegd dat de meester is overleden?’

‘Ja. Hij leek verrast. Hij zei dat zijn broer een brief aan de meester had geschreven, maar daar niets op had gehoord.’

Yangjin ging zitten en greep naar de katoenen *hanbok* die ze net had afgedaan en die netjes opgevouwen naast haar kussen lag. Ze trok haar geruite vest aan, over haar japon en jasje heen. Met een paar geroutineerde bewegingen draaide ze haar haar in een knot.

Toen ze hem zag, begreep ze wel waarom het meisje hem de deur niet had gewezen. Hij had de struise, elegante bouw van een jonge pijnboom en was ongewoon knap: smalle, stralende ogen, een krachtige neus en een lange nek. De jongeman had een licht, glad voorhoofd en hij leek in niets op de vergrijsde pension gasten die om hun eten riepen en de meisjes plaagden omdat ze ongetrouwd waren. Hij droeg een westers pak en een dikke winterjas. Zijn buitenlandse leren schoenen, leren koffer en slappe vilthoed waren in het kleine halletje volstrekt niet op hun plaats. Hij zag eruit alsof hij rijk genoeg was voor een kamer in de stad, in een groter pension waar koop- en handelslieden kwamen. Vrijwel alle pensions in Busan voor Koreanen zaten vol, maar als je geld te besteden had, was er nog wel iets te vinden. Zoals hij gekleed was leek hij wel een rijke Japanner. Met grote ogen en haar mond iets open staarde het dienstmeisje de man aan; ze hoopte dat hij mocht blijven.

Yangjin maakte een buiging en wist niet goed wat ze tegen hem moest zeggen. Ze twijfelde er niet aan dat zijn broer een brief had gestuurd, maar ze kon niet lezen. Eens in de paar maanden vroeg ze de dorpsschoolmeester of hij haar post wilde doornemen, maar door tijdgebrek was het daar deze winter niet van gekomen.

‘Ajumoni’ – hij boog – ‘Ik hoop niet dat ik u wakker heb gemaakt. Het was donker toen ik van de veerboot stapte. Ik hoor nu pas dat uw man is overleden. Het spijt me zulk droevig nieuws te moeten vernemen.

Mijn naam is Baek Isak. Ik kom uit Pyongyang. Mijn broer Baek Yoseb verbleef hier jaren geleden.'

Hij had een licht noordelijk accent en sprak als een ontwikkeld man.

'Ik hoopte hier voor mijn vertrek naar Osaka een paar weken te kunnen logeren.'

Yangjin keek neer op haar blote voeten. De gastenkamer was al vol en een man als hij rekende vast op een eigen slaapplek. Zo laat op de avond zou het moeilijk worden een boot te vinden die hem mee terug wilde nemen naar het vasteland.

Isak trok een witte zakdoek uit zijn broek en hield die voor zijn mond om te hoesten.

'Mijn broer kwam hier bijna tien jaar geleden. Ik ben benieuwd of u zich hem nog kunt herinneren. Hij had grote bewondering voor uw man.'

Yangjin knikte. De oudere Baek was haar goed bijgebleven, want hij was geen visser geweest en ook geen marktkoopman. Zijn voornaam was Yoseb, vernoemd naar iemand uit de Bijbel. Zijn ouders waren christenen en hadden ergens in het noorden een kerk gesticht.

'Maar uw broer... die meneer leek niet erg op u. Hij was klein, met een rond metalen brilletje. Hij was op weg naar Japan, maar is hier toen een paar weken gebleven.'

'Ja, ja.' Het gezicht van Isak klaarde op. Hij had Yoseb in meer dan tien jaar niet gezien. 'Hij woont in Osaka met zijn vrouw. Hij heeft uw man een brief geschreven. Hij stond erop dat ik hierheen zou komen. Hij schreef over uw gestoofde kabeljauw. "Beter dan thuis", schreef hij.'

Yangjin moest onwillekeurig glimlachen.

'Mijn broer vertelde dat uw man een heel harde werker was.' Isak begon niet over de klompvoet of de hazenlip, hoewel Yoseb dat in zijn brieven wel had genoemd. Isak had graag de man willen ontmoeten die zo veel problemen had overwonnen.

'Hebt u gegeten?' vroeg Yangjin.

'Ik heb niets nodig. Dank u.'

'We kunnen wat voor u klaarmaken.'

'Denkt u dat ik hier kan overnachten? Ik besef dat u niet op me hebt gerekend, maar ik ben al twee dagen op reis.'

'We hebben geen kamer vrij, meneer. Het is hier niet heel groot, ziet u...'